Non eſt periculum, ô Socrates, ſed omnino planiſſimè malè vides. SOCR. Enimuerò permulta generis huius mihi animo obuerſantur, quibus fidem non præſto, poſtquam non probantur tibi, qui argenti plus ſtudio ſapientiæ, quàm cæteri noſtri temporis mortales cumulaſti. Ego autem, ô amice, vtpote qui nihil vnquam lucratus ſum, cogito ne me fortaſſe ludas, ex induſtriáque fallas, adeò mihi multa videntur. HIP. Nemo melius quàm tu intelliget, Socrates, ludam néc ne, ſi hęc quæ tibi occurrunt proferre cœperis: nihil enim dicere videberis, quoniam nunquam reperies, quòd cùm nec ego patiar, nec tu, ambo perpetiamur. SOC. Quomodo inquis Hippia? fortè tu aliquid dicis, quod ego minus intelligo. Verum auſculta me, quod ſẽtio planiùs explicabo. Mihi quidem videtur, quod neque cõtigit me eſſe, neque ſum, neq; tu ſimiliter, hoc ambos pati nos poſſe. Item alia quæ ambo patimur, neutrum noſtrûm exiſtere. HIPP. Monſtra rurſus afferre videris, ô Socrates, & maiora certè quàm paulò antea reſponderis. Attende modò, Si ambo iuſti eſſemus, nónne & vterque? Vel ſi iniuſtus vterq;, nónne & ambo? Aut ſi ſani ambo, an nõ vterque? Et ſi vterque noſtrûm laborat in aliquo, vel vulneratus eſt, vel percuſſus, ſiue aliud quiduis paſſus fuerit, nónne idem ambo perpetimur? præterea ſi aurei, vel argentei, vel eburnei, ac etiam ſi vis generoſi, aut ſapientes, aut honorati, vel ſenes, vel iuuenes, aut aliud quiduis humanum, ambo eſſemus: nónne omnino neceſſariũ eſſet hoc vtrunque noſtrûm eſſe? SO. Omnino quidem. HIP. Cæterùm ipſe, ô Socrates, res ipſas totas non conſideras, neq; illi quibúſcum diſputare es ſolitus: plauditis autem ilico, quia pulchrum depræhendiſtis, & vnumquodque differendo auellitis: atque idcirco ita vos magna latent corpora, continuam eſſentiam ex natura ſortita. Et nunc adeò circa hæc te veritas fugit, vt putes eſſe paſſionem aliquam vel eſsẽtiam, quæ circa ambo quædã verſetur, circa verò vtrũque minimè: atque viciſſim quę circa vtrunque quidem ſit, circa ambo verò nequaquam: adeò abſurdi, temerarij, inepti, fatu[illegible]ſtis. SOC. Talia quidem noſtra

Prouerbium

ſunt, Hippia, non [illegible]lia quis optaret, vt trito prouerbio fertur, ſed q[illegible]ia eſſe poſſunt. Sed ipſe ſemper admonendo nos [illegible]uas. Etenim priùs quàm nos in his admoneres, quàm ſtolidè affecti eſſemus, adhuc tibi clariùs aperiam, ſi quæ de his ſentimus retulero. Dicámne? HIP. Scienti Socrates, referas: noui enim omnem eorum qui in diſputando verſantur conditionem. Veruntamen ſi cupis, enarra. SO. Cupio equidẽ. Enimuerò, vir optime, ita rudes eramus antequã tu hæc nobis diceres, vt de me ac te opinaremur, quòd vterque noſtrûm vnus ſit, neq; tamẽ ambo id ſimus quod quiſque noſtrûm. nõ enim vnus, ſed duo ſumus. Adeò fatui eramus. Nunc verò abs te didicimus, quòd ſi duo ambo ſumus, duo ſimiliter vtrũque noſtrûm eſſe neceſſe eſſe: & ſi vnus vterque, vnum pariter ambos. Impoſſibile enim eſt vniuerſali & continua eſſentiæ ratione ſecundum Hippiam, aliter ſe habere. Sed quod ambo erant, idẽ & vterque: & cõtrà quod vterque pariter ambo. Nũc igitur à te perſuaſus hic ſedeo: priùs tamen, ô Hippia, id mihi memora, vtrum vnus ego túque ſimus, vel tu duo & ego duo. HIP. Quid ais Socrates. SOC. Hæc ipſa quę dico. Vereor enim apertè coram te loqui: nam mihi ſuccenſes, turbáſque, quando dicere aliquid tibiipſi vidẽris. Simul autẽ mihi dicas, nónne vterque noſtrum vnus, & vnũ eſſe contingit vtrunque? HIP. Omnino. SO. Quòd ſi vnus, impar quoque, an non vnum impar exiſtimas? HIP. Equidem. SO. Num & ambo cũ ſimus duo, impares ſumus? HIP. Nequaquã, ô Socrates. SO. Sed pares ambo, nónne? HIP. Pares. SOC. Nunquid ex eo quòd ambo pares, par etiam vterque noſtrũ? HIP. Minimè. SO. Nõ ergo neceſſe eſt omnino, vt modò dicebas, quæcũque ambo vtroſq;, & quæcũque vtrique ambos eſſe. HI. Non in rebus huiuſmodi, ſed in his quæ ipſe ſupra narraui. SO. Sat habeo Hippia. Nam iſta ſufficiunt, poſtquàm alia ſic, alia aliter ſe habere videntur. Dixi equidem, ſi recordaris vnde ſermo hic eſt ortus, voluptates per viſum & per auditum, non hoc pulchras eſſe, quod vtraque earum habet, ambæ nequaquam, vel quòd ambæ, ſed vtraque minimè, imò eo quod & ambæ habent & vtraque: & idcirco ambas & vtranque pulchras eſſe, & tu cõceſſiſti, & ego hac de cauſa per illam ipſam eſſentiam quæ ambas ſequitur, ambas eſſe pulchras, ſi modò pulchræ ſunt, cenſui: per eam vero quæ alteram deſerit, minimè. Et nunc quoque idẽ exiſtimo. Verum mihi tãquam à principio dicas, ſi voluptates quę per viſum & quę per auditum fiunt, ambæ & vtraque pulchræ ſunt, quod ipſas pulchras efficit, nónne ambas & vtranque ſequitur? HIP. Prorſus. SO. An ex eo quod vtraque atque ambæ ſunt voluptates, pulchræ ſunt? vel hac ratione aliæ quoque voluptates non minus pulchræ? nihil enim minus voluptates illas eſſe cõſtitit. meminiſtin? HIP. Memini. SO. Sed quia per viſum & auditum fiunt, idcirco pulchras eſſe illas eſt dictum. HI. Ita dictum. SO. Vide num vera loquar. Sic enim, vt memini, diximus, pulchrum eſſe quod iucũdum non quidem per ſenſus quoſlibet, ſed quod per viſum duntaxat atque auditum. HIP. Sic prorſus. SO. Nónne paſſio hæc ambas ſequitur, vtranque minimè? Non enim vtraque illarum, quemadmodum ſuprà diximus, per ambas eſt, ſed ambæ quidem per ambas, vtraque minimè. Eſt ita? HIP. Eſt. SOC. Non ergo hoc vtraque pulchra eſt, quod non ſequitur vtraſque: ambo enim non ſequitur vtrunque. Quamobrem ambo illa vocare pulchra ſecundum ſuppoſitionem licet, vtranque vero nequaquam. an aliter dicimus? Nónne hoc neceſſarium eſt? HIP. Videtur. SOC. Dicendúmne ambo quidem pulchra eſſe, vtranque vero nequaquam? HIP. Quid prohibet? SOC. Hoc mihi, amice, obſtare videtur, quod quædam ſic adeſſe aliis iudicata ſunt, vt ſi ambobus adſunt, adſint & vtrique: & contrà ſi vtrique, & ambobus. Hæccine omnia ſunt, quæ tu narraſti? HIP. Erant certè. SOC. Quæ autem ego retuli, minimè: è quorum numero erat quod ambo dicitur, & quod vtrunque. Eſt ne ita? HIP. Eſt. SOC. Vtrum tibi videtur, ô Hippia, ex his quæ ipſe expoſuiſti pulchrum eſſe? Vt ſi ego robuſtus & tu, ambo robuſti. Item ſi ego iuſtus & tu, ambo: & contrà, ſi ambo, & vterque. Vel nihil prohibet ita contingere, vt in ipſis paribus & imparibus accidit: vbi ambo aliquando paria ſunt, imparia vtraque, & aliquando paria: necnon vtraque interdum talia ſunt, vt exprimi nequeant, ambo queant, & interdum nequeant. Aliáque huius generis plurima quæ mihi occurrere dixeram, quorum in numero pulchrum ponis? Num ita tibi de hoc vt mihi apparet? nimis enim abſurdum eſſe mihi videtur, vt ambo pulchri ſimus, non vterque. Vel contrà, vterque pulcher, non, ambo aut aliud quodlibet talium. Itane ipſe eligis vt ego? An illo potius modo? HIP. Sic equidem.

SOC.

SOC. Rectè agis Hippia, vt à longiore inquiſitione nos liberemus. Si enim ex his eſt pulchrũ, haud amplius quod per viſum, & auditũ delectat, pulchrum erit. Ambo nanque pulchra facit, vtraque minimè. Hoc autem impoſſibile, vt inter nos conuenit. HIP. Conuenit certè. SO. Impoſſibile igitur quod per viſum, & auditum iucundum, pulchrum eſſe: nam ſi id pulchrum eſſet, impoſſibile aliquid ſequeretur. HI. Vera hęc ſunt. SO. Hic contentioſus ille dicet, exponite iterum à principio, poſtquàm iſtud vos fefellit, quid eſſe pulchrum hoc dicitis, quod ambabus voluptatibus ineſt, propter quod iſtas præ cæteris honorantes pulchras vocaſtis. Neceſſarium mihi videtur, ô Hippia, vt reſpondeamus, quod innoxiæ ſunt præ cæteris voluptatibus, atque optimæ tã ambæ, quàm vtraque. An tu aliquid aliud habes, quo ab aliis diffe-

Definitio alia falſa pulchri.

rant? HIP. Nihil, reuera enim optimæ ſunt. SO. Tum ille, hoc igitur pulchrum eſſe dicitis conducibilem voluptatem? Videri equidem reſpondebo. tu verò?

Confutatio.

HIP. Et ego. SOC. Ille verò ad hæc. Nónne conducibile eſt quod bonum efficit? Efficiens autem & effectum aliud eſſe nunc conſtitit. vnde eòdem relabimur. Neque enim bonum pulchrum eſſet, neque pulchrum bonum, ſi quidem aliud vnumquodque illorum eſſe. Ita eſſe nos illi, ô Hippia, ſi ſapiemus, il-

Alia definitio falſa pulchri.

licò reſpondebimus. Nefas enim eſt, rectè loquenti non aſſentiri. HIP. Quid tu aliud, Socrates, cuncta hæc eſſe ducis, quàm contractiones quaſdam, conciſionéſque ſermonum, vt ante dixi, in minima reſolutas? Illud verò pulchrum & multi faciendum eſt, vt quis valeat, præclara oratione habita in iudicio, vel concilio, vel ad aliam quandam poteſtatem ad quam verba fiunt, auditoribus perſuaſis, non minima quædam, ſed maxima præmia reportare, ſuiipſius, rerum ſuarum, amicorúmque ſalutem. Hæc ſanè omiſſis minutis his quæſtiunculis complecti decet, ne demens eſſe videaris, dum deliramenta, & nugas, vt modò pertractas. SOC. O amice Hippia, tu quidem beatus es, qui noſti quibus ſtudere hominem decet, & ipſe abundè, vt aſſeris, ſtuduiſti. Me vero mira quædam fortuna detinet: quippe aberro ſemper, atque egeo. Quoties autem inopiam meam ſapientibus vobis oſtendo, verbis rurſus à vobis obiurgor. Obiicitis enim continuò, quę & tu nunc obieciſti, me ſcilicet ſtolida, exilia, & nihili facienda tractare. Demum cùm perſuaſus à vobis eadem quę & vos profero, lõgè optimum eſſe poſſe orationem eleganter & ornatè compoſitam perorare in iudicio, & alio quouis cœtu, rurſus nonnulli è noſtris, & ille vir qui me ſemper redarguit, grauiter increpant. Proximus ille vir mihi genere eſt, & vnà mecum habitat. Ergo cùm primum domum ingreſſus ſum, & ille me talia dicentem audit, interrogat quid non erubeſcam de pulchris vitę inſtitutis diſputare, cùm adeò manifeſtè circa pulchrum redargutus ſim, quòd ipſum pulchrum quid ſit ignorem. Inquit enim, qua ratione intelliges, quæ oratio pulchrè compoſita ſit, quæ non, aut aliam quamlibet actionem pulchram eſſe, vel turpem, dum pulchrum ipſum quid ſit ignoras? Et quando ita affectus ſis, viuere te, quàm mori præſtare putas? Contigit itaque mihi quod modò dicebam, vt & à vobis & ab illo malè verbis accipiar, maléq; audiã. Sed fortè operæpretiũ eſt hęc omnia tolerare: neq; enim id abſurdũ, modò quippiam lucratus ſim. Tantũ enim Hippia cõſuetu-

Prouerbium

dine vtrorũque profeci, vt prouerb. illud, quod Pulchra difficilia eſſe dicit, intelligere mihi iam videar.

PLATONIS LYSIS, VEL, DE AMICITIA.

MARSILII FICINI ARGVMENTVM.

VBi Socrates cum ſophiſtis eorumq́; ſectatoribus diſputat, opiniones falſas redarguit, veras ſignificat potius, quã doceat. Nã acuta ingenia redargutis falſis, exiguo deinde veſtigio verè venãtur. Quod in Euthydemo, Protag. Menone, Hippia, Euthyphrone, & Lyſide patet. Vbi verò cum diſcipulis & ſtudioſis ſui ſermonẽ habet, oſtendit ac docet, quod quidem ex multis dialogis intelligitur. In Lyſ. igitur cum de amicitia inter ſophiſtarum diſcipulos diſputetur, confutãdis falſis potius, quàm monſtrãdis veris, Socr. ſtudet. Quæ verò ſit de amicitia, & amore Platonis ſententia, ex hoc libro conicere, ſed ex libris de legib. aliiſq; multis cõprahendere poſſumus. Amicitiam eſſe vult honeſtam perpetuæ voluntatis communionem. Huius finem eſſe, vitam vnam. Principium eius, cognationem. Medium autem, amorem. Vt honeſtam dicit, excludit improborum hominum cõtubernia, laſciuorumq́; congreſſus. Vt perpetuæ, leues adoleſcentulorum beneuolentias, etiam ſi honeſtæ ſint, nondũ amicitias appellandas monet. Vt voluntatis ſignificat, non ſimilitudinem opinionis cuiuſdam, vel artis ad amicitiam perficiendã ſufficere. Vt cõmunionem, beneuolentiæ viciſſitudinẽ indicat. Huius finis eſt, vt è duob. animis vnus voluntate fiat, ex vna voluntate vita vna, ac demum ex vna vita, numinis vnius eiuſdemq́; ideæ fruitio. principium quo communionis huius deſiderium excitatur, cognatio eſt. Cognatio cõuenientiam in idea, ſidere, genio, & quadã animæ corporiſq́; affectione ſignificat. Nã qui ex vno pendẽt, in vnũ, per vnum, atque ad vnum reuerti nituntur. Medium & quaſi quidã ad amicitiam trames, amor exiſtit. Cùm autem amor pulchri deſiderium ſit, & amicitia ab amore & ducatur pariter & dicatur, neceſſe eſt eos qui amici futuri ſũt, pulchros eſſe. Pulchros inquam, quorũ animi pulchri. Homo enim animus eſt: Corpus hominis inſtrumẽtum. & quiſquis pulchrum amat corpus, non hominẽ, ſed ea quæ ſunt hominis amat. Quamobrẽ quoties cognatio illa adeſt, & animorum pulchritudo concurrit, perfecta naſcitur amicitia. Si corporis forma huic animorũ pulchritudini adiuncta eſt: citius amare incipiunt, & breui amicitiæ habitũ aſſequuntur. Quod in Plat. Dioniſq́; mutua beneuolentia cõtigit. Sin autem forma corporis cum animi deformitate coniungitur, non honeſtæ cõmunionis, ſed turpis congreſſus cupido exoritur. Vnde non amicitia, imò petulãtia primũ, deinde diſcordia proficiſcitur. Quare ſi cognatio deeſt, amici nũquam. Si adeſt cognatio, deeſt omnis pulchritudo, interdum beneuoli potius quàm amici. Sin autẽ cognationi pulchritudo corporis non animi eſt adiuncta, pro amicitiæ deſiderio obſcœni cõgreſſus ardor exoritur. Cùm vnus animo pulcher, turpis alter, admonitionis & increpationis ſtudiũ cognatio illa parit. Quòd ſi pulcher vnius animus, alterius nec pulcher eſt, nec turpis docendi diſcendiq́; inuicem voluntas ex cognatione prouenit. Tandem ex increpatione illa, & hac doctrina amicitia naſcitur. Quod quidem in Phædrũ & Alcib. Socratis amor oſtendit. At verò cognatio pulchritudinẽ vtrinque nacta, citò indiſſolubilẽ procreat amicitiam. Idq́; in Plat. Aſteriſq́; beneuolentia cõſtitit. Atq; hæc vt è multis colligitur, de amicitia Plat. noſtri ſententia eſt. In hoc autem dial. primò eos qui amore abutũtur, & ſub amicitiæ ſpecie turpitudini ſeruiunt, increpat. Deinde eos qui ex ſola corporis forma, amari ſe dignos exiſtimant, admonet. Tertiò illos, qui minus verè de amicitia ſentiebãt, refellit. Poſtremò callẽ quendã ſagacib. animis ad venandã amicitiã indicat. Singula membra ſuis in locis legentib. patẽt. Nam dum Hipp. & Cteſipp. ironia ſociſq́; deridet Socrates, ꝙ turpi amore capti eſſent ſignificat. Et dum corã illis adoleſcentes ad mores inſtruit, amatores admonet quo pacto amandum, & quomodo vnà viuendum ſit. Cùmq́; amatores inſtituiſſet, ſecunda dialogi partem ad amatos inſtituendos aggreditur. Vbi longa inductionis ſerie docet, nõ vmbratili huius corpuſculi forma, ſed vera animi pulchritudine, ſapientia ſcilicet & prudentia amicos aucupari decere. Tertio loco confutat, & primo Solonis ſententiam qui amatos inquit amicos eſſe. Quos tamen ſæpe amantes oderunt. Addit etiam nec amantes duntaxat, amicos eſſe, quia ſæpe odio habentur qui amant. Vbi concludit reciprocam beneuolentiam, amicitiam eſſe vocandam. Deinde Empedoclem reprehendit, qui quamlibet ſimpliciter ſimilitudinẽ ad amicitiam ſufficere voluit. Quod falſum eſſe artium multarum ſimilitudo declarat, quæ inuidiam & odium ſæpius

quàm

quàm amicitiam gignit. Accedit poſtmodũ Heſiodi Heraclitiq́; opinio, quòd diſſimilia ſint amica. Idq́; falſum eſſe ex eo conſtat, quòd odium & amor cum diſſimilia ſint, amica nõ ſint, nec iuſtus vir & iniuſtus, & de aliis eodẽ pacto. Quòd ſi quid aliquando diſſimile ſui appetere videatur, vt aridum quod eſt, humorem, calorémue quod frigidum, dicendum eſt non amare contrarium, ſed ſuipſius reſtitutionem ex contrario quærere. Quod enim calore nimio præter naturã ſuam vritur, per frigus ad temperiem naturalẽ reducitur. Quare non frigus, ſed temperiem per frigus amat. Idem eſt de cæteris cõtrariis iudicandum. His confutatis opinionem quandam vt ſuam quaſi vaticinãs Socrates infert. Vbi trifariam affectiones animi diuidit, bonum animum, malum, neutrum. Malum bono propter diuerſitatem amicum eſſe nunquam. Malum malo propter iniuſtitiam lædi. Ergo nec hos inuicem amicos eſſe. Neutrum quoque amare malũ, impoſſibile. malum enim cùm obſit, ſuapte natura odio ſemper habetur. Reſtat vt amicitia ſit inter bonũ ac malum, & neutrum atque bonum. Et illa quidẽ in gaudio, in deſiderio hæc cõſiſtit. Ex quibus duæ quadã amicitiæ ſpecies ortæ ſunt. Sed inſurgũt obiectiones quadã, quæ id turbare videntur, quas Socrates palàm infert, ſolutiones verò clàm innuit. Prima, quia bonus bono ſimilis, ſimilia verò nõ eſſe amica contra Empedoclẽ dictum fuit. Vbi intelligendum, non dictũ eſſe ſimilia nullo modo amica fieri, imò negatum quòd ſimpliciter qualibet ſimilitudo ad amicitiam procreandã ſufficiat. Itẽ cùm ſecundo obiicitur: bonus ſeipſo ſufficit, ergo nõ deſiderat alterũ, vnde nõ amat, quare nec boni amicus eſt: Exponendũ eſt quòd hæc abſurditas nõ ex Platonis mente ſequitur, ſed ex Empedoclis & Heracliti dictis, in quibus amoris deſiderium ab amicitia non diſtinguunt: quare vna cũ amicitia cupiditas perpetua ſit neceſſe eſt, Plato verò amicitiam habitũ quendam eſſe vult ex amore diuturno contractũ. Quò fit vt amor ſit exoriẽs amicitiæ. Amicitia verò inueteratus amor, in quo multo plus voluptatis, quàm deſiderij reſtat. Ex quo ſequitur, vt qui cupierat iã delectetur. Itaque amicitiæ habitus nõ neceſſario deſiderio præſentis ardorem, ſed delectationem exigit. Ergo ſi bonus bonum minus deſiderat, non tamen minus, bonus bono gaudet, quod ad ſeruandam amicitiæ rationem plurimum valet. Atque hæc vna eſt amicitiæ ſpecies, inter bonũ videlicet, atque bonũ in gaudio potius quàm in deſiderio cõſtituta. Eſt & altera, quæ deſiderij plus, quàm voluptatis includit, inter neutrum bonumq́; exoriens. Quæ quidẽ qua ratione fiat, & cuius gratia, & propter quid, in textu ſatis patet. Deſcribit illa primò vt opinio porrigit, deinde paulatim emendat. Nam cùm dixiſſet, neutrum propter malum inimicum amare bonum amicum boni amiciq́; gratia, ſtatim dictis obiiciendo corrigit. Vbi primum docet, amicitias omnes quæ ad homines diriguntur, imperfectas eſſe, & imagines amicitiæ quæ ad ipſum primum bonum rerũq́; omnium reſpicit autorẽ, quod primò amatur, & cauſa eſt vt amentur hæc omnia. Et quiſquis aliquid amat, ipſum primum tanquam finem amoris habet. Nam à primo bono bonum omnib. ineſt: à primo pulchro, gratia ſingulis adeſt: bonitas verò trahit nos, allicit pulchritudo. Non ergo iſta nos inferiora mouẽt, ſed primũ illud in iſtis trahit & allicit. Illud itaque in iſtis ſimul atque ex iſtis, non iſta amamus. In quo Platonis noſtri pietas in Deum, ſummaq́; religio mirificè fulget. Oſtendit præterea non ſemper nos alterius gratia amicos eſſe. Neque enim primum bonum, boni alterius gratia exoptamus. Item non propter malum, bonum cuperes. Quia etiam omni malo è rerum natura ſublato reſtaret bonũ ſuapte natura gratum, & appetitus in eo quod minus bonum, ad bonũ maius conſequendum traheret. Non enim malũ eſt, quod ſummi boni excitat appetitum, ſed ipſius minus boni egeſtas ad ſui repletionem in ſummum bonum conuertit: quæ quidem nõ malum, quia nũquam malum ad bonũ, & contrarium ad contrarium, ſed inchoatio boni potius nuncupanda. His ad emendationem illatis principium quoddam inducit amicitiæ perfectius inueſtigandæ. Inquit enim cognationem & naturæ conuenientiam amicitiam parere, de qua ſatis in principio diximus. Poſtremò iuuenes illos adoleſcenteſq́; mordet, quòd ignorent quid meritò amãdum ſit: quæ amicitia vera, quo pacto honeſtè, ſtabiliterq́; conſtetur, & antequàm hæc diſcant, temerè, propaciter, & petulanter amicitiam inire contendant. Sed ne illos infeſtos ſibi r dderet, clam iſta ſignificauit, et ſeipſum vnà cum illis reprehendit. Hæc de argumento ſatis. Ad Lyſidem veniamus.

SOCRATES. HIPPOTHALES. CTESIPPVS. MENEXENVS. LYSIS.

IBam ex Academia in Lyceum rectà per ſuburbium iuxta mœnia, & cum ad portam vbi fons eſt Panopis, veniſſem, Hippotalem Hieronymi filium, & Cteſippum Pæanæum, alióſque vnà cum his adoleſcentes multos offendi. Cúmque me Hippotales veniẽtem videret, ô Socrates, inquit, quónam & vnde? At ego, ex Academia proficiſcor in Lyceum rectà. Tum ille, adéſdum, rectà ad nos, inquit, non accedis? decet enim. Ad hæc equidem, decet inquam: ſed vbínam, & apud quos veſtrum eſſe me vultis? Ille verò, Adéſdú, inquit, è regione mœniorum gymnaſium quoddam oſtendens muro circundatum, & ianuam apertam, híc, ait, ipſi & alij quàm multi, & quidem honeſti nos exercemus. Qua potiſſimum in re eſt hæc veſtra exercitatio? In palæſtra quæ nuper eſt conſtructa, ac vt plurimum in ſermonibus, quos tecum libenter communicaremus. Rectè agitis. Sed quis ibi præceptor? Socius & laudator tuus Miccus. Per Iouem non malus ille quidem, ſed ſatis magnus ſophiſta. Víſne me intrò ſequi, vt eos qui ibi ſunt, videas? Id in primis libenter audirem, ad quid ingrediar, & quis pulcher ille. Alius alij noſtrûm videtur, ô Socrates. Tibi verò, quis, ô Hippothales? Dic obſecro. At ille interrogatus erubuit. Tum ego, ô Hieronymi fili Hippothales, vtrum ames quempiam nécne, nihil opus eſt vt aperias. Noui enim quòd non ſolùm amas, ſed quòd in amore progreſſus ſis iam procul. Etenim cæteris in rebus hebes & inutilis ſum: id autem vnum mihi munus à Deo datum, vt primo aſpectu & amantes & amatos cognoſcam, quod cum ille audiſſet, multò etiam magis erubuit. Verùm Cteſippus, Quàm vrbanus es, inquit, Hippothales, qui amati tui nomen Socrati referre detrectas. Quòd ſi pauliſper ille hic moretur, necabitur aſſiduè ex te audiendo. Nobis enim dudum, ô Socrates, aures compleuit, ſurdáſque reddidit nomine Lyſidis. Vbi verò obdormiuimus, facilè fit, vt & à ſomno excitati, Lyſidis nomen audire videamur. Nec admodũ moleſtũ eſſet, ſit moleſtũ licet, ſoluta oratione de illo loquentẽ audire, ni carmina & cõmentationes ſuas nobis offundere conetur, & quod moleſtiſſimũ eſt, amores ſuos voce miranda canat, quá perferre neceſſe habemus: nunc verò abs te rogatus erubeſcit. Iuuenis, inquam, Lyſis hic eſſe videtur: coniicio autem. nam audiens eius nomen, haud agnoui. Tũ ille, raró nomẽ eius enunciant, ſed ex patris nomine cũ ſit vir admodũ nobilis, adhuc iuuenis ipſe cognominatur: id enim mihi perſuadeo, fieri nõ poſſe, vt pueri formá ignores: adeò nanq; egregia præditus eſt, vt vel ea ſola notus omnibus eſſe poſſit. Cuius inquam filius eſt: dicite quæſo. Democratis, inquit, Aexonei maximus natu filius. At ego, Eſto, ô Hippothales, vt generoſum conſtantémque amorem nactus ſis. Age verò mihi quoq; quæ & his oſtende, vt videá verũ ſcias, quæ de amato amantẽ, vel ad ſeipſum vel ad alios dicere oportet. An tu horũ quicquam, ô Socrates, quæ ille dicit, ponderandũ cenſes? Tu verò inquá ego, amare te illũ quẽ hic dixit, negas? Nequaquam, inquit: ſed nihil componere aut ſcribere me de amoribus aio. Ad hęc Cteſippus: haud ſanę mentis hic eſt, ſed delirat, atq; inſanit. Tũ ego, O Hippothales, nec carmina, nec etiam cantilená, ſi quam in adoleſcẽtulum cõpoſuiſti, audire admodum curo: ſed qua mẽte ſis in pueros amatorios intelligere cupio. Tũ ille, Cteſippus iſte tibi referet: nouit enim meminitque: ſiquidem, vt ipſe ait, quo-

Occaſio dialogi.

Miccus Socratis ſocius

tidie

tidie audiés à me obtunditur. Maximè per deos, inquit Cteſippus, noui. Sunt enim ridicula. Valdè námque ridiculũ eſt vt quẽ hic præ cæteris amet, de eius ingenio, quod non vel puer aliquis dicere queat, afferre nihil poſſit. Quæ enim ciuitas vniuerſa de Democrate & Lyſide huius auo, déque omnib. illorum maioribus prædicat, eadẽ & ipſe circũfert, diuitias, equorũ copiam, victorias in Pytho, Iſthmo, & Nemea, quadrigis & equis, necnon iſtis antiquiora. Ac nuper Herculẽ hoſpitio exceptũ nobis in conuiuio quodá retulit, quod propter Herculis cognationem proauus eorum hoſpitio Herculẽ exceperat, quippe quũ ille quoq; ex Ioue & filia cuiuſdã principis populi natus eſſet, quę quidem & aniculæ cantant. Cęteráque huiuſmodi permulta, ô Socrates. Hæc ſunt, quę hic narrãdo canendóque audire nos cogit. Quę cũ audiſſem, dixi, O ridicule Hippothales, antequá viceris, encomiũ in te ipſum cõponis cantáſq;. Non in me, inquit, ô Socrates, hęc vel paro, vel cãto. Non putas, inquam. Qui iſthuc dicis? inquit ille. Maximè omniũ in te vnũ odæ hæ redundat. Nam ſi amicum talẽ appræhenderis, ornamento tibi erunt laudes eiuſmodi, tãquam triũphatori cuidam, cũ amicũ huiuſmodi nactus ſis. Sin autem fefellerit, quò maiores illi laudes tribuiſti, quò maiorum expers es bonorũ, tãtò magis etiá ridiculus iudicaberis. Quicũque igitur in comparandis amicis ſapit, nõ prius quenquam eorũ laudat, quá ipſorũ familiaritatem fuerit aſſecutus, futura naque formidat: plerique.n.cum laudari ſe, & extolli ſentiunt, faſtu & inſolẽtia tumeſcũt, an non idẽ tibi videtur? Mihi verò. Nónne quò ſuperbiores ſunt, eò difficilius capiuntur? Veriſimile eſt. Qualis tibi venator ille videretur eſſe, ſi quis ita feras expelleret, vt & tutiores fierẽt, & capi difficilius in poſterũ poſſent? Iners videlicet. Atqui ſermonibus cãtibúſque non demulcere, ſed exacerbare potius homines, nónne hominis eſt imperiti? Videtur. Vide igitur, ô Hippothales, ne his omnib. obnoxiũ reũque te ob poëſis ſtudiũ reddas. arbitror ſanè nullum te bonũ poëtá exiſtimaturũ, qui ſeipſum poëmate læſerit. Nullũ per Iouẽ: quę enim hęc eſſet abſurditas? Ob hãc profectò cám tecũ, ô Socrates, mentẽ meá cõmunico: & ſi quid habes aliud, cõſule, qua ratione quis aut dicendo, aut agendo conciliare ſibi quos amet poſſit. Nõ facile, inquá ego, dictu eſt. Verũ ſi hũc mecũ colloquio iungeres, tibi fortè oſtẽderẽ, quę illi dicenda ſint, pro his quę loqui te, & canere iſti narrarunt. Nihil impedimento fuerit. Si.n.vnà cum Cteſippo ingrediaris, & ibi ſedens diſputes, ſua ſpõte, vt arbitror, aderit. Nam audiendi apprimè auidus eſt. Ac ibi etiam Mercurialia celebrantes, tum iuuenes tum pueri in vnum cõueniunt. Ad te igitur aduentabit, & niſi id fecerit, Cteſippi familiaris eſt propter Menex. huius cõſobrinum, cuius ille ſocius eſt chariſſimus. Accerſat itaque hic illum, ſi minus ipſe per ſe acceſſerit. Sic agendum eſt, inquam, & ſimul appręhẽſo Cteſippo, in palęſtram proſequutus ſum, & alij nos à tergo ſequuti ſunt. Ingreſſi autẽ iuuenes ſacrificantes inuenimus, & ſacra fermè peracta, illos autẽ cõptos, calculis taliſque ludẽtes, partim in ipſo veſtibulo foris, partim in gymnaſij angulo, pari impari ludebant, calculos è calathis quibuſdá deligentes. Hos ſpectantes alij circunſtabant, è quibus Lyſis erat, qui aſtabat inter iuuenes & pueros coronatus & omnib. ſpecie præſtans, nec pulcher tantum, ſed & honeſtus, & bonus exiſtimandus. Nos autẽ è cõſpectu vbi quieti locus erat, conſedimus inuicem

Præceptum in comparandis amicis.

differentes. Conuerſus Lyſis, frequẽter in nos oculos coniiciebat, vtpote qui propius accedere cuperet, ſed ſolus accedere verebatur. Interim Menex, inter ludendum è veſtibulo ingreſſus eſt, méque & Cteſippum cõſpicatus, cóceſſum venit. Quem Lyſis intuitus, ſecutus eſt, & iuxta cũ aſſedit. Aduentarũt inſuper alij. Hippothales autẽ poſtquá multos conueniſſe perſpexit, latere cupiens, eá ſe recipit, quà videri non poſſe à Lyſide arbitrabatur, ne forte illi moleſtus foret, & ſic aſtans audiuit. Ego verò Menexenum inſpiciens, O fili Demophontis, inquam, vter veſtrũ natu maior? Ambigimus, reſpondit ille. Nunquid etiam vter generoſior ſit ambigitis? inquá ego. Prorſus inquit. An etiam vter pulchrior ſit. Subriſerunt ambo. Vter veſtrum ditior ſit, haudquaquam interrogabo. Amici nanq; eſtis. nónne? Et maximè quidẽ, reſponderũt. Amicorũ verò cõmunia eſſe dicuntur, qua propter hoc nihil differtis, ſiquidẽ id verè de amicitia dicitis. Cõſenſerunt. Sed cum percõtari vellẽ vter iuſtior & ſapientior eſſet, interrupit nos quidam, qui Menex. accerſiuit, dicens illum à gymnaſij magiſtro vocari. Viſus enim mihi eſt ſacrorum antiſtes. Abiit igitur, & ego Lyſidem interrogaui. Dic age, ô Lyſis, vehemẽter te pater ac mater amãt? Valde. An non beatiſſimũ fore te cupiunt? Quidni? Videtur tibi beatus ille qui ſeruit, & cui nihil eorum quæ cõcupiſcit, agere licet? Non per Iouem, inquit. Ergo ſi te pater & mater amãt, beatũque fieri volũt, id omni opera diligentiáq; curabũt, vt beatè viuas. Quid prohibet? Permitent itaque quodcũque lubet efficere, nec tuis cupiditatibus aduerſabuntur. Per Iouem, ô Socrates, mihi in plurimis obſtant. Qui iſthuc ais? Dũ te beatum exoptant, te impediunt quominus id quod vis facias? Reſponde ad hæc. Si cuperes aliquo patris tui curru peruehi, capiens habenas quando pugnat, nunquid permitteret? Nihil minus. Quẽ ergo permitteret? eſt auriga quidá à patre meo mercede cõductus. Quid ais? Mercenario parentes tui cõcedunt potius, quá tibi liberá equorum adminiſtrationem? & argentum pręterea huius operis cá erogabunt? Sed quidná? Mulos verò iugatos ducere, loríſque cędere tibi cõcedent? Cur mihi conceſſerint? Nulline verberare hos licet? Et valdè quidem, mulioni videlicet. Seruo, an libero? Seruo. Seruum itaque vt videtur, pluris faciunt, quá te filium, ſuáque potius illi permittunt, quá tibi: eique quodlibet facere permittunt, te verò prohibent. Qinetiá ad hęc mihi reſponde. Téne tibiipſi dominari permittunt, an nõ? Neque id vllo pacto. Quis tibi dominatur? Pædagogus. Nunquid ſeruus? Seruus noſter. Graue verò liberũ ſeruo ſubiici. Sed quid agendo, pædagogus hic tibi imperat? Dum ad magiſtros me ducit. Et hi quoque præceptores tibi imperãt. Omnino. Multos igitur dominos principéſq; tibi pater ſpõte præpoſuit. Sed cum domum ad matrẽ redieris, tene ſinit quicquid placeat agere, vt beatus ſis, vel circa lanificium vel circa telá, quãdo texit? An gladium forcipéſque, radium ac pecten, cæteráque lanificij inſtrumenta attrectare ſinet? Tum ille ridẽs, per Iouem, inquit, ô Soc. nõ vetaret ſolũ, ſed & cęderet, ſi tãgere auderẽ. Prò Deus, iniuriámne patri, vel matri aliquá intuliſti? Nullá prorſus. Quá ob cauſam te beatum fore, & arbitratu tuo diſponere ſingula nolunt, & quotidie te ſic educant, vt ſemper alicui ſeruias, & vt breui complectar, nihil pro tua voluntate agas? quo fit vt nihil tibi prodeſſe tam amplæ diuitiæ videantur: quandoquidem quiuis magis, quàm tu has admini-

Colloquutio beneuola, vt pueri anim* ad loquẽdũ alliciatur.

ſtrat: & quod maius eſt, nec etiá corpus tá generoſú, quippe cum alius hoc alat & colat: tu autem nullum habes imperium, ô Lyſis, nec vllius voti cópos efficeris. Nódum per ætatem licet, ô Socrates. Vide ne nó id ſit quod tibi impedimento eſt, ô Democratis fili. Ná tantá ré, vt arbitror, & pater, & mater tibi concedunt, nec ætaté prouectiorem expectát, quoties legi ſcribiue ſibi aliquid optant. Tibi enim, vt arbitror, præ ceteris domeſticis iſta cómittút. Maximè. In his tibi licet tá ſcribendo, quá legédo quéuis ordiné literarum ſeruare. Et quando lyram ſumis, nihil prohibent, vt opinor, parentes tui, quo minus intendas, vel remittas chordarum quamlibet, & pſallas, & pulſes plectro. Non certè. Quid in cá eſt, ô Lyſis, quod in iis permittunt, in ſuperioribus prohibeant? Quoniam iſta quidem ſcio, illa cótrà ignoro. En optime Lyſis, non ætatem expectat pater ad licentiam tibi exhibédam, ſed cùm primum te ſenſerit teipſo prudentioré effectum, ilicò & tua omnia, & te liberè tibi committet. Spero equidem. Quid porrò vicini, nónne eadem ratione ſe qua & parentes erga te gerent? Vicinum cenſes tibi ſuæ domus commiſſurum gubernationem, ſi te intellexerit in re familiari peritiorem eſſe, an ipſum per ſe miniſtraturum? Mihi commiſſurum puto. Athenienſes quoque dubitas, quin rempublicam tibi cómendent, quum vehementer te ſapere perceperint? Non dubito. Quid rex magnus? vtrum eius filium natu maiorem, cuius Aſiæ regnum futurú eſt, permittere in elixarum carnium ius quicquid velit iniicere, potius quá nos, ſi ad illú profecti, planum ei faceremus nos apparádi opſonij peritiores eſſe, quàm filium? Nos videlicet. Et illum nihil proſus, nos autem etiam ſi ſalis multú capientes immittere vellemus, certè permitteret. Quidni? Et ſi filius eius oculis ægrotaret, nunquid permitteret eum ſibi oculos attrectare, an prohiberet, cum medicum illú nó exiſtimaret? Prohiberet ſanè. Nos autem ſi modò putaret medicos eſſe, nihil impediret, etiam ſi vellemus patefactis palpebris, & cinere ſuperinfuſa curare? Vera loqueris. Quinetiam cætera omnia nobis committeret, potius quàm vel ſibiipſi, vel filio in quibus ſapientiores nos eſſe putaret. Neceſſe eſt, ô Socrates.

Quantum ſi dei dignitatiſque afferat prudentia.

Sic ſe res habet, amice Lyſis, ſingula in quibus prudentes ſumus, cuncti nobis concedent, & Græci, & Barbari, tam viri, quàm mulieres, & in iis arbitratu noſtro agemus, nec vllus ſponte nobis obſtabit, quò minus & nos liberi ſimus, & aliorum duces. Et quum nobis hæc conferant, noſtra erunt. Quæ vero ignoramus, nemo nos vt lubet, agere permittet, ſed omnes pro viribus repugnabunt, non extranei tantum, verùm parentes etiam, & ſi quid his nobis propinquius eſt: nos quoque in his ipſis erimus aliis ſubditi: & hæc cùm nullo nobis emolumento ſint, à nobis aliena exiſtent. Conſentis? Conſentio equidem. Alicuine hominum amici erimus, amabitque nos aliquis in his rebus, in quibus inutiles ſumus? Nunquam. Ergo nec te pater, nec vllus alium quenquam diligit, quatenus eſt inutilis. Non vt videtur. Si itaque ſapiens euaſeris, omnes amici tibi, & familiares erunt. Vtilis enim & bonus eris. Sin minus, nec alius quiſquam tibi, nec parentes, neque propinqui amici erunt.

In his quæ ſapimus, gloriamur, & ſuperbimus.

Poteſtne aliquis in his ſuperbè ſapere atque gloriari, in quibus nondum quicquam ſapit? Qui iſthuc fieri poteſt? Si tu præceptore indiges, nondum ſapis? Nondum certè. Non ergo ſuperbè ſapis, ſi nihil ſapis. Non per Iouem, vt mihi videor. Quæ cum audiſſem, in Hippothalem conuerti oculos, atque parum abfuit quin offenderim: venit enim mihi in mentem dicere, O Hippothales, hoc pacto cum adoleſcentibus diſputandum, corripiendo illos atque deiiciendo, non blandiando, vt ipſe agis, & corrumpendo. Sed cùm vidiſſem illum anxium, turbatumque ex antedictis, recordatus ſum quod etiam præſens Lyſidé latere volebat. Recepi ergo meipſum, linguámque cohibui. Interea reuerſus Menexenus, iuxta Lyſidem, vnde ſurrexerat, aſſedit. Tum Lyſis blandè admodum & amicè, clam Menexeno mihi ſuſurrauit in aures: O Socrates, quæ mihi dicis, eadem obſecro Menexeno quoque ediſſeras. Ipſe, inquam, Lyſis illi referet. Nam attentè nos auſcultaſti. Attentè ſanè, reſpondit ille. Da igitur operam, vt diligenter reminiſcaris, quo illi ſingula perſpicuè referas. Quòd ſi quid forſitan ſubterfugerit, rurſus à me requires, cum me primú cóueneris. Nauabo operam, & hoc certò ſcito ô Socrates, ille reſpondit. Sed noui ſaltem aliquid illi dicas, vt ego audiam, donec redeundi domum ſit hora. At ego, agendum eſt, præſertim cùm ipſe iubeas: ſed cogita qua ratione mihi opituleris, ſi me refellere Menexenus hic contenderit. An ignoras contentioſum eſſe illum? Prorſus, & idcircò te cum illo diſputantem audire percupio. An vt ridiculus habear? Abſit, imò vt illum caſtiges atque coerceas. Haud facile eſt: vehemens enim & facundus eſt Ctiſippi diſcipulus. Adeſt præterea quinetiam Cteſippus ipſe, an non vides? Nihil cures, ô Socrates, age obſecro diſſeras. Diſſerendum videtur. Verùm iſta nobis ſeorſum ab aliis colloquentibus, Cur, inquit Ctiſippus, ſoli hæc inter vos agitatis? Quin aliis etiam veſtra hæc impertite. Impertiendum eſſe reſpondi. Hic enim nonnihil ex iis quæ conferimus, minus percipit, putátque Menexenum intelligere: quocirca percontari ab illo me iubet. Quid non interrogas? Interrogabo. Dic amabo, ô Menexene, quod abs te quæram: innata mihi eſt ab ineunte ætate poſſeſſionis vnius cupiditas quædam, quemadmodum & aliis. Vt ecce quidam equos deſiderat, aliquis canes, alius aurum, honores alius, hęc equidem paruifacio, nec multum iſta me mouent. Acquirendorum autem amicorum deſiderio flagro. Quare amicum bonum habere malim, quàm pretioſiſſimam coturnicem, aut gallum, & per Ioué potius quàm equum atq; cané, quinetiá vt opinor, potius per Canem, quàm Darij aurú adipiſci, vel ipſum Darium capere, optimú amicú eligerem. Videtis quàm ſim amicitiæ auidus. Quando igitur te & Lyſidem animaduerto, ſtupeo profectò, vóſq; felices exiſtimo, quòd in tam tenera ętate cóſtituti, tantum munus breui & facilè conſequuti fueritis, & tu hunc tibi tam facilè tanta beneuolentia cóciliaueris, & hic te mutuo ſit amore cóplexus: tantum verò à me munus id abeſt, vt nec etiam quo pacto alter alteri amicus fiat, intelligam. Cęterum hęc abs te, tanquam perito quærere cupio, quare mihi reſpódeas oro: quádo quis aliqué diligit, vter vtrius amicus efficitur? amánſne amati, an amatus amantis? an nihil intereſt? Nihil, inquit, intereſſe mihi videtur. Quid ais? inquá, ambo inuicé amici fiunt, ſi alter tátum alterú amat? Mihi quidem videtur. Quid porrò? an non reperiri poteſt amans quidam, cui amicus haud viciſſim in amicitia reſpondet? Poteſt. Nunquid & odio haberi amicum ſæpe contingit? Quod nonnunquam amatoribus erga amatos accidit. Amátes enim quàm ardétiſſimè nonnunquam,

minimè

minimè redamátur, imò & odio quandoque habentur. An non vera tibi dicere videor? Veriſſima. Nónne in his hic quidem amat, ille autem amatur? Certè. Vter ergo vtrius eſt amicus? amánſne amati ſiue redametur, ſiue odio habeatur? An amatus amantis? an neuter neutrius tunc eſt amicus, quum non vtrique viciſsim amant? Sic ſe res habere videtur. Aliter itaque nunc quàm ſuprà céſemus. tunc enim viſum eſt, ſi alter ſolum diligat, ambos amicos eſſe: nunc contra, niſi vtrique inter ſe diligant, neutrum amicum eſſe dicendum. Apparet. Nihil igitur illi amicum eſt, qui amat id à quo minimè redamatur. Non videtur.

Niſi vterque amat, neuter amicus.

Ergo nec amici equorum ſunt, quos equi non mutuo amánt, nec amici coturnicum, neque canum, nec vini, nec exercitationis amici, nec ſapientiæ, niſi ſapientia illos viciſsim amet: amant nempe hæc ſinguli, non tamen amica hæc ſunt, Quamobré mentitur Poëta ille, qui dicit,

Felix cui dulces pueri, cui copia equorum,
Et cui venatici canes, cuique hoſpes & peregrinus.

Nequaquam mihi videtur. Verum dicere tibi videtur? Verum. Amatú igitur amanti amicú eſt, vt apparet, ô Menexene, ſiue amauerit, ſiue oderit: quemadmodú teneriores pueri partim nondú amát, partim oderunt, quando à parentibus verberantur, tunc ſanè dum vehementer odio habeant, genitorib. ſunt omniú chariſſimi. Opinor equidé. Non ergo amans amicus ſecundú hanc rationem, ſed amatus erit. Videtur. Et odio eſt inimicus, non qui odit. Apparet. Ità multi ab inimicis amantur, & odio ab amicis habentur, & inimicis amici ſunt, amicis contra inimici, ſi amatum potius quàm amans, amicum eſt. Quæ autem eſſet hæc abſurditas, ô dulcis amice? Imò impoſſibile id quidem, amico inimicum, inimico amicum eſſe. Vera loqui videris, ô Socrates. Et ſi hoc fieri nullo modo poteſt, reſtat vt amans amati ſit amicum. Apparet. Similiter quod odio habet, inimicum eius quod odio habetur. Neceſſe eſt eadem nobis nunc erunt quæ & in ſuperioribus concedenda, quòd plerunque amicum ſit aliquid non amici, plerunque etiam inimici, quoties non amantem vel faſtidientem quis amat. Nonnunquam inimicus erit non inimici, vel & amici, quando non faſtidientem quis odit, vel faſtidit amantem. Ita videtur. Quid ergo dicemus ſi neque amantes amici erunt, neque amati, nec amantes amatique: num alios quoſdá pręter iſtos amicos inuicem eſſe dicemus: Per Iouem, ô Socrates, quid reſpondeam non inuenio. Vide, ô Menexene, ne fortè minus rectè in ſuperioribus quæſiuerimus. Tum Lyſis, Id, inquit, mihi videtur, ô Socrates, & ſic fatus erubuit. Viſum namque mihi inuitum illum effugiſſe quod dicebatur, ex eo quòd attentius animaduertebat. Conſtabat autem, cum alioqui auſcultaret, non ita ſeſe habere. Ego itaque volens Menexenum quieſcere, & illius philoſophia nimium delectatus, ſic Lyſidem alloquutus ſum. O Lyſis, vera mihi loqui videris, quia ſi rectè conſiderauiſſemus, haud ita nunc aberraremus. Quare ne vlterius hac via pergamus. Et enim ardua mihi quaſi via quædam aſpera conſideratio iſta videtur. Sed iter quod nunc ingreſſi ſumus, poëtarum adminiculis peragendum.

Amicos ductu dei fieri. Homerus Odyſſe. ρ.

Hi nanque nobis tanquam patres atque duces ſapientiæ ſunt. Dicunt profectò non malè, dum qui amici ſint, admonent: homines præterea conciliatoris Dei ductu amicos fieri volunt. Sic enim aiunt. Deus ſimilem ſemper ducit ad ſimilem, & notum facit. An non in hæc aliquando carmina incidiſti? Incidi. Fortaſſe & in ſapientiſſimorum ſcripta, in quibus eadem hæc affirmant, ſimile ſimili neceſſariò ſemper amicum eſſe.

Simile ſimili amicum.

Atque hęc eſt eorum ſententia, qui de natura & vniuerſo tractarunt. Vera dicis. Nunquid bene dicút? Fortè. Et hoc fortè ex parte verú eſt, fortè etiam ex toto: ſed nos nondum intelligimus. Videtur enim nobis prauus prauo, quò propius adhæret, & frequentius cum eo verſatur, eo magis inimicus fieri. Nam iniuriam infert: fieri verò nequit, vt qui infert, & qui accipit iniuriá, amici ſint, nónne ita? Sic prorſus. Hac ratione media pars illius ſententiæ falſa erit, ſi quidem praui ſimiles ſunt. Certè. Verum mihi videntur bonos dicere ſimiles eſſe inuicem, & amicos: improbos auté, vt ſæpe de illis dicitur, nunquam vel ſibiipſis, vel inuicem ſimiles eſſe, ſed ſtolidos penitus & inſtabiles. Qui verò ſecum ipſe diſſentit, nullo modo cum alio conſentiet, nec vlli amicus eſſe poterit. Nónne tu idem exiſtimas? Profectò. Id ergo, vt mea fert opinio, ſignificant, ô amice, qui ſimile ſimili amicú eſſe dicunt, quòd ſolus bonus ſoli bono amicus, malus autem nec bono nec malo vnquam reuera amicus efficitur. Cóſentis? Aſſentior.

Definitio quædam amicorum.

Habemus iam qui ſint amici. Nam ratio dictat, eos qui boni ſunt, amicos exiſtere. Conſtat. Idem ego arbitror. Sed eſt quod me perturbat. Et vide quæſo quid ſuſpicer. Similis ſimili qua ratione ſimilis, amicus & talis tali vtilis eſt.

Confutatio.

Imo ſic etiam conſideremus. Simile quodcunq; cuiuis ſimili quod emolumentum aut detrimétum inferre poteſt, quod non ipſummet ſibiipſi inferat? Aut quid pati ex illo, quod non ex ſeipſo ſimiliter patiatur? Hæc itaque cum talia ſint, vt nihil ſe inuicem iuuent, quo pacto ab ſe inuicem expetuntur? Nullo modo. Quod non expetit, quo modo amicú? Nullo. An forſitan ſimilis ſimili quantum ſimilis, nó amicus? bonus autem bono, quantum bonus, non quantum ſimilis, amicus exiſtit? Fortè. Quid vero, nónne bonus quatenus bonus eſt, eatenus ſibiipſi ſufficiens? Ita. Sibiipſi ſufficiens, in eo quod ſufficit ſibi, nullo penitus indiget. Quid prohibet? Qui nullo eget, nihil expetit. Nihil ſanè. Si non expetit, nec amat. Non. Qui non amat, non eſt amicus. Non videtur. Quomodo igitur boni bonis amici erunt, qui nec abſentes mutuo deſiderant ſeſe, vt qui ſeorſim vterque ſufficiat ſibi, nec pręſentes alter alterius opera quicquam eget? Tales viri quánam ratione ſe inuicem magni facere poſſunt? Nulla. Amici núquam erunt, qui ſe inuicem non multi faciunt. Nunquam. Conſidera iam, ô Lyſis, quo delapſi ſimus, & nunquid omnino decepti fuerimus. Quo pacto? Audiui iam olim ab aliquo, (equidem memini adhuc) quod ſimili ſimile aduerſum, & boni bonis inimiciſſimi ſint.

Sententia Heſiodi, non ſimilia ſed diſſimilia facere amicitiá.

Qui & Heſiodi teſtimonio vtebatur dicentis figulum inuidere figulo, cantorem quoq; cantori, & mendicum médico. Et in aliis ſimiliter neceſſarium ille putabat, ſimilia inter ſe inuidia, ęmulatione, cótentione abundare, amicitia verò diſſimilia. Inopem porrò diuiti amicú neceſſitate fieri, & imbecillum auxilij gratia forti, & medico ſimiliter ægrotátem, omnem quoque ignarum, peritum deſiderare atq; diligere. Addebat præterea maiora quædá, tantum abeſſe amicum vt ſimile ſimili ſit, vt contra, contrarium maximè, maximè contrario ſit amiciſſimum. Vnumquodque enim appetere non ſimile, ſed contrarium: vt aridum appetere humidum, frigidum verò calidum, amarum dulce, acutum obtuſum, vacuum repletionem, plenum vacuitatem, cæteráque

ſimiliter. Contrarium enim contrario alimentum præbere: ſimile autē ſimili minimè frui. Enimuerò, ô ſodalis, qui talia docuit, facundus & elegans, quidam vir eſſe viſus eſt. Bene enim dixit. Nobis autem quid videtur? Probè, inquit, Menexenus, vt prima fronte apparet. Dicimus itaque cōtrario cōtrarium amiciſſimum eſſe? Vtique. Sit ita, ô Menexene. Sed quæſo, nónne alienum hoc & extraneum? Cōfeſtim in nos vltrò inſurgent ſapientes iſti, qui refellendi facundia pollent, & à nobis quærent, an non ſint maximè contraria, odium & amicitia. Quid iſtis reſpondebimus? Nónne reſpondere cogemur eos vera dicere? Cogemur. Nunquid dicēt inimicum amico amicum? Vel amicū inimico amicū? Neutrū. Num & iuſtum iniuſto, vel temperatum intemperato? aut malo bonum? Non mihi videtur. Atqui ſi ſecundum cōtrarietatem amicum eſt alicui aliquid, amica hæc eſſe oportet. Oportet ſanè. Quare nec ſimili ſimile, neque cōtrario contrarium eſt amicum? Non videtur. Age & hoc aduertamus, ne nos magis etiā hoc fallat, quòd amicū reuera nihil ex his quæ diximus ſit, ſed quòd neque bonū, neque malū, amicū quandoque boni efficiatur. Quid ais? Ignoro & ipſe per Iouem. Vacillo enim ob ſermonis ambiguitatem.

Prouerbium Pulchrum amicum eſſe. proprietates pulchri.

Et videtur, vt vetus habet prouerbium, pulchrum ipſum amicum eſſe. Apparet enim molle quiddam, lene, ac pingue, ideóque in nos facilè fortè illabitur, ſerpit & penetrat quaſi lubricū quiddā atque lene. Dico enim ipſum bonum pulchrum eſſe. Nunquid & tu? Et ego. Equidem diuinans tibi id profero, boni & pulchri amicum eſſe, quod neque bonū eſt neque

Tria genera, bonum, malum, neutrū. Alia diffinitio amicorū.

malum. Quorſum hæc vaticinor, audi. Vidētur mihi tria quædam genera eſſe. Vnum bonum, alterū malum: poſtremū, quod neque bonum eſt, neque malum: tibi autē? Mihi quoque. Nec bonum bono, nec malum malo, nec bonum malo amicum eſſe, quemadmodum ratio ſuperior perhibet. Reſtat ſi quid alicui eſt amicum, vt quod nec bonum neque malum eſt, amicum ſit aut bono, aut tali alicui quale ipſum eſt. Nihil enim malo amicum eſt. Certè. Nec tamen ſimile ſimili, vt paulò antè monſtrauimus. Profectò. Non igitur erit illi quod nec bonū eſt, neq; malum, amicum id quod id ipſum tale eſt. Non videtur. Solum itaque quod nec bonum, neque malum, ſoli bono amicum fieri poteſt. Neceſſariò ſequi videtur. Nunquid rectè à nobis, ô pueri, id modò expoſitum eſt? Si ergo ſanum corpus conſideremus, medicinæ arte non indiget, nec auxilio prorſus vllo. ſufficienter enim ſe habet. Vnde ſanus nemo per ipſam ſanitatem medico eſt amicus. Nemo. Sed ægrotans, vt puto per ipſum morbum. Quídni? Morbus quidem malum, medicinę vero peritia bonum quoddam & vtile. Sic eſt. Corpus ex eo quod corpus, nec bonū, eſt, nec malum. Verum. Cogitur autem corpus propter morbum quęrere & amare medicinam. Apparet. Sequitur quod nec bonum eſt, neque malum, boni amicum propter mali præſentiam fieri. Videtur. Conſtat autem id fieri, prius quàm illud ob mali præſentiam malum efficiatur. Neque enim malum effectum eſt loco boni quod appetit, cuiúſue amicum eſt. Impoſſibile nanque eſſe oſtendimus, vt malum bono amicum ſit. Impoſſibile proculdubio. Animaduertite quæſo quod dico. Nonnulla quippe aſſero talia fieri, quale id quod illis adeſt: nonnulla minimè: perinde acſi quis vellet colore quodam aliquid intingere, adeſſet quodammodo infectio colorato. Adeſſet. Nónne tūc quoque tale coloratum eſt, quale ipſum eſſe ſolet? Haud intelligo. Sic fortè intelliges, ſi quis comas tuas quæ flauæ ſunt, ceruſa fucauerit, vtrùm albæ fiant? an potius videantur? Videbuntur. Veruntamen albedo illis aderit. Aderit. Nihilo magis tamen albæ adhuc erunt, & præſente candore neque candidæ erunt, neque nigræ. Vera loqueris. Sed quando, ô amice, ſenectute caneſcunt, tunc tales fiunt, quale id quod aduenit, cani coloris præſentia canæ. Quidni? Hoc illud eſt quod quæſiueram, nunquid omne cui tale aliquid adeſt, confeſtim tale & ipſum euadat: an potius ſic certo modo adeſt, tale fiat, aliter minimè. Hoc modo potius. Eadem ratione quod nec bonum eſt, nec malum, quandoque præſente malo nōdum eſt malum. eſt autem, quum iam tale euaſit. Omnino. Quando nondum malum eſt præſente malo, præſentia hæc bonum appetere cogit: præſentia vero quæ malum reddit, & appetitū boni, & amicitiam reiicit, neque enim vlterius neutrum eſt, ſed malum. Amicum verò malum bono, & bonum malo eſſe non poteſt. Non certè. Ob hanc vtique cauſam his qui iam ſapientes ſunt, dicimus haud amplius eſſe philoſophādum, ſiue dij, ſiue homines hi ſint, nec eos etiam qui adeò corrupti ignorantia ſunt, vt improbi ſint effecti, nemini quippe malo, & penitus ignoranti philoſophandum. Reſtant igitur illi quibus malum id ignorantia ſcilicet adeſt, nec tamen rudes penitus ignorantéſque ſunt, imò & ſuam ignorantiam agnoſcunt, ob quam animaduerſionem philoſophantur, id eſt ſapientiam amant, nondum boni aut mali. Mali enim nequaquam philoſophantur, nec boni etiam. Nam nec contrarium contrario, neque ſimili ſimile ſuprà nobis amicum apparuit. Recordamini? Recordamur ſanè. Omnino, ô Lyſis, atque Menexene, quid amicum ſit, & quid non, inuenimus. Id enim tam circa animam, quàm circa corpus ſuprà concluſimus, quod nec bonum eſt, nec malum, propter ipſam mali præſentiam, boni amicum fieri. Hæc omnia conceſſerunt. Et ego valdè lætatus ſum, tanquam venator, qui id quod venando inueſtigabā ex ſententia fuerim conſequutus. Dein de neſcio quomodo extranea quædam & abſurda ſuſpicio mihi ſuborta eſt, quaſi minus vera eſſent, quæ ſuprà conceſſeramus. Atque ilicò turbatus inquam, Papæ, ô Lyſis, atque Menexene, ſomnium quoddam nacti videmur. Quorſum hæc? reſpondit Menexenus. Vereor ne in hos de amico ſermones falſos, tanquam in homines ſuperbos atque vanos inciderimus. Qua ratione? Hac planè. Vtrum enim amicus alicuius amicus eſt, an non? Neceſſariò. Vtrū nullius gratia & propter nihil, an gratia alicuius, & propter aliquid? Certè alicuius cauſa, & propter aliquid. Nunquid amica eſt res illa, cuius gratia amicus, alicuius eſt amicus? An fortè nec amica, nec etiam inimica? Haud ſatis intelligo. Veriſimile eſt, verum ſic & tu & ipſe, vt arbitror, melius intelligemus. Ægrotantem medici amicum eſſe diximus? Diximus. Nónne propter morbum, & ſanitatis gratia medici eſt amicus? Ita. Morbus malum? Quídni? Sanitas bonum, an malum, an neutrum? Bonum. Prædiximus corpus, cum nec bonum ſit, nec malum, propter morbum, ideóque propter malum, medicinæ amicum eſſe, bonum verò medicinam.

Neutrum quod eſt, propter mali ſenſum, amicum bono fit gratia boni.

cauſa verò ſanitatis amicitiam medicina nanſciſcitur, ſanitas autem bonum. Prorſus. Amicúmne, an non amicum ſanitas? Amicum. Morbus inimicum? Penitus. Quod ergo nec bonū eſt nec malum, propter malum inimicúmque, boni amicum eſt, boni amicique gratia. Patet. Ergo amici cauſa amicum propter inimicum eſt amicum. Opinor. Agite pueri, poſtquam huc diſputando deuenimus, attendamus obſecro diligenter, ne fortè decipiamur. Principio quod amicum amici amicum factum eſt, ſimile videlicet ſimilis, quod impoſſibile eſſe in ſuperioribus conſtitit, equidem prætermitto. Sed iſtud tamen conſideremus, ne nos præſens opinio fallat. Medicinam ſanitatis gratia amicum eſſe diximus. Affirmauimus. Sanitas igitur amicum? Valde. Si amicum, alicuius gratia eſt amicum. Eſt. Amici ſcilicet, ſi ſuprà conceſſa permanent. Et amici. Nunquid & illud iterum amici cauſa amicum erit? Certè. Neceſſarium eſt, vt hoc progreſſu ad principium quoddam perueniamus, quod non vltrà in amicum aliud referatur, ſed in id quod primum amicum eſt, cuiuſque gratia cætera omnia quæ ſic dicuntur, ſint amica. Neceſſarium. Hoc eſt quod modò dicebam conſiderandum, ne reliqua omnia quæ amica gratia illius prædiximus, tanquam ſimulachra quædam eius nos decipiant, illud autem primum reuera ſit amicum. Conſideremus igitur hoc pacto. Quod quiſque multi facit, vt puta pater filium, rebus aliis omnibus anteponit: taliſque vir ex eo quòd filium multi facit, alia quoque nonnulla ob illum multi facit. Exempli cauſa, ſi illum cicutam ebibiſſe ſenſerit, vinum plurimi faciet, ſiquidem hoc venena ſe curaturum ſperet. Et maximè quidem. Nunquid & amphoram in qua vinum? Valdè. Num pluris æſtimat tunc calicem fictilem, aut tres vini cyathos quàm filium? an contra potius ſe res habet? Vt omne hoc ſtudium non iſta reſpiciat, quæ alterius gratia parantur: ſed in illud tendat, cuius cauſa cætera quæruntur. Neque verum eſt quod ſæpe dicimus, quòd argentum & aurum multi facimus. Omnis quippe intentio æſtimatióque eius ſolius eſt, ad quod iſta parantur. An ſic dicemus? Maximè. Eadem quoque de amico ratio eſt. Quæcunque enim amici cuiuſdam gratia, amica nobis eſſe diximus, improprio vocabulo nominauimus? Amicum autem reuera illud eſſe apparet, in quod hæ omnes quæ vocantur amicitiæ, tendunt. Sic videtur. Quapropter reuera ami-

Amicum, nullius amici gratia eſt amicum.

cum, nullius amici gratia eſt amicum. Verum. Hoc igitur reiectum eſt non amicum amici cuiuſdam cauſa eſſe amicum. Sed nónne bonum amicum eſt? Sic opinor. Nam propter malum bonum amatur? & ita ſe res habet. Si ex tribus quæ diximus, bonum, malum, neutrum, duo accipiantur, malum verò abeat, & nihil attingat, nec corpus, nec animam, nec aliud quicquam ex his quæ diximus ſecundum ſeipſa nec bona eſſe, nec mala, nunquid inutile penitus tunc nobis bonum eſſet? Si enim nihil nos vlterius læderet, nullo boni fauore indigeremus. Atque ita iam manifeſtum fieret, quòd propter malum, bonum quæſiuerimus, amauerimúſque: quaſi bonum ſit mali remedium, malum verò morbus: & cùm nullus ſit morbus, nulla medela indigeamus. An ſic natura inſtitutum eſt ipſum bonum, vt propter malum ametur à nobis, qui inter bonum malúmque medij ſumus? ipſum verò ſuapte natura nihil conferat? Ita videtur. Amicum itaque illud, in quod deſinebant cætera omnia, quæ alterius amici gratia amica dicta ſunt, longè aliter quàm illa ſe habet. Illa enim amici gratia amica vocata ſunt: ipſum autem quod reuera amicum eſt, contrà amicum eſſe inimici cauſa nobis apparuit. quòd ſi inimicum abeſſet, haud ampliùs nobis eſſet amicum. Non, vt mihi præſens ratio perſuadet. Si malum extirparetur, vtrum per Iouem fames nulla, ſitiſve reſtaret, aut huiuſmodi quicquam? an fortè fames aliqua relinqueretur, cùm homines cæteráque animalia eſſent, neque noxia tamen? & ſitis appetitúſque reliqui, nec mali tamen, malo penitus extirpato? An ridicula forſitan quæſtio eſt, quid tum euenturum ſit, aut non? Quis enim nouit? Sed tamen hoc nouimus, quòd nunc quidem accidit eſurientem lædi, accidit & iuuari. Vtique. Nónne ſitientem quoque, & alia huius generis qualiacunque cupientem, quandoque vtiliter, quandoque noxiè, quandoque neutro modo appetere accidit? Valdè. Si mala perdantur, quę mala non ſunt, cùm illis vnà interimentur? Nequaquam. Erunt igitur appetitus nec boni, nec mali, etiam ſi mala fuerint interempta. Veriſimile. Fierine poteſt, vt qui deſiderat aliquid, atque ardet, id ipſum non amet? Non, vt mihi videtur. Hac de cauſa etiam deſtructis malis, vt videtur, amica nonnulla reſtabunt. Ita. Sin autem malum cauſa eſſet vt alterum alterius eſſet amicum, ſublato malo nihil amicum eſſet. Nam ſublata cauſa, id cuius cauſa erat, remanere non poteſt. Probè loqueris. Nónne ſuprà inter nos conuenit, amicum amare aliquid, & propter aliquid? ac propter malum, id quod nec malum eſt, nec bonum, ipſum bonum amare? Conuenit. In præſentia autem, vt videtur, alia quædam cauſa viciſſim amandi apparet. Videtur. Nunquid, vt modò dicebamus, deſiderium amicitiæ cauſa eſt? & id quod deſiderat, deſiderati eſt amicum tunc quando deſiderat? Quòd ve-

An deſiderium amicitię cauſa ſit.

rò ſuprà diximus amicum eſſe, nugæ quædam ſunt, velut poema longum compoſitę? Fortaſsè. Enimuerò quod appetit, illud quo indiget, appetit. Idipſum. Indignum itaque, amicum eſt illius quo indiget. Sic opinor. Eget quodlibet eo quo eſt priuatum. Quid prohibet? Eius igitur quod proprium & cognatum eſt, vt videtur, amor, amicitia, appetitióque exiſtit, ô Menexene atque Lyſis. Concedimus. Quare & vos ſi amici eſtis inuicem, natura quodammodo propinqui eſtis. Et maximè quidem. Et quiſquis alius deſiderat alium, ô pueri, aut amat, ob id deſiderat, & diligit atque amat, quòd propinquus illi eſt vel ſecundum animam, vel animæ conſuetudinem, aut mores, aut ſpeciem: alioquin nunquam diligeret. Conſenſit planè Menexenus, Lyſis verò tacuit. Sed ego, quod inquam, natura proprium eſt, neceſſarium eſt vt amemus. Videtur. Ergo neceſſarium eſt vt legitimus, & minimè ſimulans amator, viciſſim ab amatis ametur. His Lyſis atque Menexenus vix tandem annuerunt. Hippothales autem lætitia geſtiens, vultu & colore vario fuit. Cæterùm volens diligentius ſermonem diſcutere, hæc adieci. Si proprium, & ſimile differunt, diximus iam, ô Lyſis atque Menexene, quid eſt amicum: ſin autem idem eſt ſimile, atque proprium, haud facile eſt ſermonem ſuperiorem reiicere, quòd non ſimile ſimili ſecundum ſimilitudinem inutile: inutile autem, amicum nullo pacto. Vultis igitur poſtquàm diſſerendo velut ebrij facti ſumus, fateamur aliud quiddam eſſe proprium, aliud ſimile? Volumus proculdubio. Vtrū bonum cuique proprium ponemus, malum autem alienum? An malum malo proprium, bono bonum, neutro denique neutrum? Singula hæc ſingulis propria nobis eſſe videntur. Rurſus, ô pueri, in eos quos à principio de amicitia redarguimus, ſermones nūc incidimus. Nam iniuſtus iniuſto, malo malus non

minùs amicus erit quàm bonus bono. Ita videtur. Quid porrò ſi bonum, & proprium idem eſſe dixerimus, nónne bonus bono duntaxat amicus? Omnino. At iſtud quoque confutatum à nobis iandudum exiſtimauimus. Recordamini? Optimè. Quo igitur ſermone deinceps vtamur? ad nihil videlicet? Operæpretium itaque eſt inſtar ſapientum in iudiciis quæ dicta ſunt, enumerando reſumere. Si enim nec amantes, neque amati, nec ſimiles, neque diſſimiles, nec boni, nec proprij, nec alia quotcunque dinumerauimus, quorum propter multitudinē haud memini, ſi inquam nihil ex iſtis amicum eſt, nihil equidem quod afferam, ampliùs habeo. Cùm iſta dixiſſem, cogitabam quendam è maioribus natu mouere, ſed ilico tanquam dæmones quidam pędagogi tam Lyſidis quàm Menexeni, vnà cum fratribus illorum, domum eos redire iuſſerunt. Heſperus enim venerat. Primùm itaque nos, & alij circunſtantes pædagogos repulimus. Sed cùm nihil nos curarent, & barbarè quædam ingerentes grauiter ferrent, nihilominus pueros vocarent, illorum procacitate victi, cœtum diſſoluimus. Videbantur enim nobis, quia feſto ſuccubuiſſent, nihil habere quod in medium afferrent. Poſtea iam abeuntib. illis ad Menexenum Lyſidémque conuerſus, hæc breuiter intuli. In præſentia ridiculi ineptíq; euaſiſſe videmur, tam ipſe grandis natu, quàm vos pueri. Siquidem iſti abeuntes nos carpent, quòd amicos inuicem nos eſſe putemus, ego enim me inter vos annumero, cùm nondum quid amicus ſit, inuenire potuerimus.

PLATONIS THEÆTETVS, VEL, DE SCIENTIA.

EPITOME MARSILII FICINI IN THEÆTETVM, VEL, De Scientia.

Dialogus de ſcientia Petre Medices, inſurgit altius, & dignas miro ingenij tui acumine quæſtiones mouet, quarum capita, ſolutionéſque in hoc compendio ſummatim animaduertes. Vbi quid ſcientia non ſit, quid ſit, & vnde, & quomodo, diſputatum reperies. Socrates quidem quid ſcientia ſit, interrogat. Theætetus autem reſpondet ſcientiam eſſe geometriam, arithmeticam, cæteráſque huius generis diſciplinas, & artes ſingulas. Hanc Socrates reſponſionem tanquam interrogationi minus congruam reſpuit.

Definitio per enumerationes vitioſa.

Quia cùm interrogaretur quid ſcientia ſit, non quid, ſed quot ſcientiæ ſunt, enumerat, & cuius ſcientiæ ſunt, exponit. Qui enim arithmeticam dicit, non ſcientiam ipſam, ſed numerandi ſcientiam: & qui geometriam, metiendi ſcientiam dicit. Deinde ridicula reſponſio eſt, cùm per ignota reddatur. Nemo enim poteſt quid hæc ſcientia numerorum vel figurarum ſit, noſſe, niſi quid eſt ſcientia, nouerit. Præterea ſuperflua reſponſio eſt. Nam cùm poſſet paucis complecti ipſius ſcientiæ rationem, dinumerandis ſingulis infinitum iter ingreditur.

Scientia an ſenſus.

Affert poſt hæc Protagoræ definitionem, ſcientiam ſenſum eſſe dicentis. Hominem quippe Protagoras rerum omnium menſuram eſſe cenſet, exiſtentium quidem vt ſunt, non exiſtentium autem, vt non ſunt, & qualibet cuique talia eſſe, qualia cuique videntur. Quales enim res quæque ſunt, tales ſentiri. Quales ſentiuntur, tales phantaſiæ, id eſt ſenſui interiori videri. Quo effici vult, vt ſenſus ſcientia ſit. In hoc ſanè Thales Mileſius, Homerus, Epicharmus, Empedocles, Heraclitus, Protagoras conſenſerunt. Nam cùm inquit Thales, aquam omnium eſſe principium, & Homerus patrem omnium Oceanum, matrem Tethyđem eſſe, omnia oſtendunt in fluxu verſari. Hos reliqui quos memorauimus, imitati, nihil eſſe vnquam, ſed fieri ſemper vnumquodque dixerunt. Vnde nihil in ſe abſolutè tale potius eſſe quàm tale, ſed per motum, mixtionem, relationémque vnius ad aliud, huic quidem tale, illi tale, & fieri, & videri. Quòd omnia in motu ſint, ex eo conſtare putant, quòd à motu omnia fiant: quòd autem à motu omnia, ex eo coniiciunt, quòd à quo quidque fit, per illud & conſeruatur. Sed tam illa quæ ad animam, quàm quæ ad corpus pertinent, motu & exercitatione ſeruantur, otio torporéque pereunt. A motu igitur omnia. Præterea quandiu cœlorum ſphæra mouentur, miſcentur quatuor elementa. Quatenus iſta miſcentur, eatenus inferiora gignuntur: quæ poſtquam genita ſunt, exercitatione ſeruantur, hæc igitur omnia motus efficit. Adducit quòd ex calore generatio, calor ex motu ſolis vel colliſione corporum prouenit. Quòd autem nihil ſecundum ſeipſum vnum aliquid ſit, ſic exemplo inducunt: albedo, & quiſque color, nec oculorum aſpectus eſt, neque corporum motus, ſed ex aſpectu motúque medium quiddam reſultat, id eſt talis circa oculos paſſio. Et ex diuerſa aſpicientis diſpoſitione varióque intuendi modo, colores varij, & aliàs alij, videntur, & fiunt. Præterea radiorum motus varius corpora pulſans, oculóſque feriens, diuerſas & omniformes imagines offert. Quinetiam ſæpe diuerſis hominibus animalibúſque circa idem diuerſus color apparet & eſt: ſæpe quoque eidem, & circa idem, quanquam non eodem, ſed alio tempore, ob naturæ ipſius mutationem. Opinantur igitur quicquid eſt, eſſe motum. Motus autem ſpecies duas, vnam in agendo, in patiendo alteram. horum motuum commixtione omnia, vt ipſi aiunt, conficiuntur. Euentus ſpecie gemini, numero infiniti ſunt, ſenſibile videlicet, atque ſenſus, qui cum ſenſibili fit ſemper atque congreditur. Quoties enim ſentiendi vis aliqua, & aliquid illi conſonum vnà cohærent, eorum concurſu duo quædam proueniunt: circa id quod obiectum eſt, ſpecies ſentienda, color, ſapor, odor, cæteráque huiuſmodi: circa vim animæ, ſenſus. Quibus diſſimilis, illa non fiunt. Quo fit vt ex iis quæ quinque ſenſibus offeruntur, nihil tale ſuapte natura vel tale ſit, ſed cum ſenſu congrediens aliàs aliud fiat. Nihil enim agens vel patiens ſecundum ſeipſum eſt, ſed in alterno congreſſu vtrunque. Quare nihil ſeipſo vnum aliquid eſt, ſed ad aliud & alicui ſemper ſit, nec eſt vnquam, verum fit, fluitque ſemper.

Socratis confutatio prædictorum.

Hæc autem ex eo redarguit Socrates, quod ebrij, & hi qui phreneſim patiuntur, & inſani & dormientes cùm ſomniant, nécnon qui ſenſus alio quodam modo corruptos habent, vera ſentire ſe, & cogitare affirmant, cùm omnia tamen illorum viſa falſa eſſe dicamus. Quo efficitur, vt non omnia quæ videntur, vera ſint. In eandem dubitationem cadunt, quæcunque vigilantes ſobriíque ſentire dicimus. Nam æquum fermè tempus ſomno, & vigiliæ viciſſim damus. Idcircò dubium eſt, vtrum hæc an illa potius ſomnia falsáque ſint.

Reſponſio Protagoræ ad Socratē.

Qui verò apparentia omnia vera eſſe opinanti volunt, ſic vtique reſponderent, quòd varia agentium patientiúmue affectiones diuerſa producunt: & obiecta quæ ſentiuntur, agunt ſecundum patientis ſenſus affectionem. Hæc in vigilante, & dormiente, ægrotante, & bene valente alia eſt. Quapropter & alia indicia ſunt, omnia tamen vera: quia omnia cuique talia ſunt, qualia indicantur. Meminiſſe enim oportet quod ſuprà dictum, nihil ſui natura abſolutè vnum aliquid eſſe, ſed ad alterum, & alteri, & alterius eſſe, quicquid aliquid eſt. Imò fieri quicquid ſit aliquid, eſſe verò nihil. Hæc itaque ſibi inuicem conſonant: ſecundum Homerum & Heraclitum, omnia fluere: ſecundum Protagoram, rerum omnium menſuram eſſe hominem: ſecundum Theætetum, ſcientiam eſſe ſenſum.

Altera Socratis confutatio.

Aduerſus eos ita Socrates argumentatur. Si ſenſus ſcientia eſt, bruta quæ magis quàm homo ſenſibus valent, ſcientia præſtabunt. Item ſi vera ſunt quæcunque videntur, cuiuſlibet hominis cogitationes æquè rectæ ſunt, nec vllus alio ſapientior, nec homine Deus. Accedit ad hæc quòd inanis eſſet docendi, diſputandi, redarguendi facultas, cùm nihil diſcere oportet eos, qui verè de ſingulis iudicant, neque inquirenda ſint quæ quiſque poſſidet, neque redarguendum aliquid ſit: quandoquidem cogitationes qualibet veræ ſunt. Præterea ſi idem eſt ſentire ac ſcire, vt videre atque audire, cùm primùm literas inſpiciunt pueri nondum eruditi, vident eas, ſciunt igitur, aut ſi neſcire dicantur, dicantur etiam non videre. Et cùm primum barbaros ſua pronunciantes audimus, nondum illius linguæ periti, ſicut audire, ſic & ſcire quæ proferunt affirmabimus: quòd ſi quis intelligere neget, neget ſimiliter & audire.

Protagoræ altera reſp.

Reſpondebit ad vltimum hoc Protagoras, quod videmus audimúſue, ſcire: quod ignoramus, nec ſentire quidem. Vt in literis figuram, ſitus partium, & colorem pueri vident, & videntes ſciunt. Voces barbaras audientes, mox acutum, & graue vt audiunt ita ſciunt: literarum verò vocúmque ſignificata cùm non ſentiant, prorſus ignorant.

Contra Protagoram.

Contra illum ſic infertur. Ex hoc, ô Protagora, ſequitur, vt cùm ſignificata ſciunt, alio quodam quàm ſenſu ſciant. Scientia itaque aliud quiddam eſt quàm ſenſus. Item ſi videre ſcire eſt, non videre neſcire erit. Quod autem quis vidit didicítque & meminit, ſcit. Sæpe verò id non videt, ergo & neſcit, quapropter idem ſimul & ſcit & neſcit. Præterea ſi vno oculo aliquid videas, alio clauſo nihil cernas, illud vides pariter & non vides. Quare litigioſus quiſpiam dixerit: Si videre ſcire eſt, & non videre neſcire, idem ſcis ſimul & neſcis. Adde quòd cùm quid eminus & confusè proſpicis, vides quidem, neſcis tamen, cùm dubites. Non igitur ſcientia ſenſus eſt.

Reſponſio Protagoræ.

Reſponderet fortè Protagoras, primò quidem de memoria & ſcientia diſtinguendo. Nam cùm primùm ſentiendo quis patitur, memoriter tenere incipit, deinde etiam non patiendo meminit, cùm iterum idem ſentit patitúrque, reminiſcitur, in primo quidem ſcit actu, non habitu: in ſecundo, habitu, non actu: in tertio, & actu ſimul & habitu, quare interdum & ſcit & neſcit. Neque tamen hæc contraria. Nam non eodem modo quo ſcit, ignorat. Ergo cùm non videt, meminit tamen, ſcit habitu, actu neſcit. Hæc verò contraria non ſunt. Et cùm à Socrate dicitur alius alio ſapientior, reſpondet Protagoras, non ex eo ſapientes quoſdam, inſipientes alios eſſe vocandos, quòd alij vera, alij falſa opinentur. Nam opinari vnumquenque illa quæ quiſque patitur, pati ea à quibus mouetur, moueri ab his quæ agunt, agere illa quæ ſunt, quæ ſunt vera eſſe. Ex quo omnes opinari vera concludit, non tamen omnes bona atque decora. Sapientes aſſerit eos, qui bene affecti quæcunque offeruntur vt bona ſuſcipiunt, bonaque ſibi putant, & vt putant, ſunt. Inſipientes illos, qui male affecti, mala iudicant, & mala ſibi ſunt quæ iudicant. Contra id quod dicitur, omnes vera opinari, ſic Socrates. Accidit in omni vita & ſingulis facultatibus, vt exiſtimemus in quibuſdam noſmetipſos verè iudicare, in nonnullis alios, quiſque enim facultatem aliquam profitetur, & alteri in aliena arte concedit. Aut exiſtimatio hæc vera, aut falſa eſt. Vtrinque ſequitur, non omnes homines verè putare. Nam ſi vera exiſtimatio illa, verum erit quod quidam in multis verè iudicat, in quibus nos falsò opinamur. Non omnes igitur vera opinantur. Sin falſa, ergo in hoc ſaltem ſæpe decipimur, quare non omnis opinio vera. Quinetiam ſæpe contingit, vt quæ vnus, vt vera cogitat, ab omnium aliorum opinione abhorreant: illa igitur illi vera, falſa aliis videbuntur. Erunt igitur falſa, tamen plus quàm vera, quò plures ſunt quibus falſa quàm quibus vera putantur. Non ergo menſura rerum ille, ſed alij. Quare non omnes menſura rerum omnium ſunt. Item Protagoræ ſententia, quòd omnis opinio vera ſit, Paradoxon eſt, & præter omnium fermè ſententiam, ex quo omne penè genus hominum falſam eius opinionem cenſet: quòd ſi vera eſt omnis opinio, verum & hoc vniuerſale iudicium, ergo vt falſa putatur, ita & eſt Protagoræ ipſius poſitio, qua dicitur omnem opinionem eſſe veram. Nam ſeipſam, ita dicendo, falſam eſſe concedit. Et ſi dixerit falsò putare illos, qui ab eius dictis abhorrent, hinc quoque idem ſequitur, non omnem ſcilicet opinionem eſſe veram. Præterea qui ignorat, menſura eius quod ignorat eſſe nequit. Qui dubitat, ignorat: omnes homines dubitant, multa ergo ignorant. Non omnes itaque omnium menſura ſunt. Cùmque dicit, qualia cuique ſingula videntur, talia ſunt, aberrat. Quæ nanque medicinæ artis ignaris ſalubria corpori noxiáue videntur, non ſemper talia ſunt, ſæpe illos opinio fallit: & quæ vtilia vel noxia in reipublicæ adminiſtratione ciues deliberando decernunt, non ſemper reipublicæ talia ſunt. Obſunt enim multa quæ profutura ſperabant: & quæ nocitura, proſunt. Quòd ſi ipſum ſalubre, & vtile non ſola opinione hominumque conſuetudine conſtant, ſed aliquam ſuapte natura ſubſtantiam habent, multò magis honeſtū ipſum atque bonum, quippe vtilium principium eſt, & finis. Quapropter nec in his quæ ad corporis curam, nec in illis quæ ad animam & reipublicæ gubernationem ſpectant, qualia cuique ſingula videntur, talia ſunt. Etenim ſi quæcunque videntur, talia eſſent, quoties quis futura prædiceret, verè nimirum præſagiret, quod quidem falſum eſt. Raro enim futura talia veniunt, qualia cogitantur. Et ſi quis de futuris iudicat, non quiuis id agit, ſed artifex de his quæ ad eius artem ſpectant. Vt futuram febrem medicus potius quàm muſicus, futuram conſonantiam muſicus melius quàm medicus præuidet. His denique confutatis occaſionem ſumens Socrates à libertate vel ſeruitute loquendi, de libertate philoſophantium, & ſeruitute ciuilium ac rhetorum diſputat, qualis ſit vtrorumque vita: quòd philoſophi finis eſt, ab humanis malis ad ſuperna bona conſcendere: de præmiis eorum qui cœleſtia petunt, pœnis eorum qui terrenis inhiant. Qua digreſſione peracta ad propoſitam quæſtionem reuertitur. Eius fundamentum erat Heracliti ſententia, quòd omnia moueantur. Cuius contrarium Parmenides, & Meliſſus, & Eleates Zeno ſenſerunt. Omne enim vnum & immobile poſuere.

Plato approbat Parmenidem dicentē omnia eſſe ynum & immobile.

Quorum dogma Plato in libro, De vno rerum omnium principio, quem traduximus, exponit & approbat. Contra verò Heraclitum & Protagoram à motus diuiſione diſſerere incipit.

Diſtinctio motionum.

Motus duo ſunt genera. Vnus ſecundum locum motus, ſecundum rei naturam alter. Latio illa, alteratio hæc dicitur. Lationis ſpecies duæ, tranſitus & circulatio. Quia vel de loco ad locum fit tranſitus, vel circa locum vnum eundémque circuitus. Motus verò in ipſa rei motæ natura, aut ſecundum ſubſtantiam, aut circa quantitatem, vel qualitatem efficitur. Si ſecundum ſubſtantiam ad ipſum eſſe quid mouetur, generatio: ſi ad non eſſe, corruptio. Secundum quantitatem ad maius incrementum: ad minus, decrementum dicitur. Motus qui de qualitate in qualitatem, affectio nominatur. Sortitur deinde varia ex variis qualitatibus nomina. Nam qui ad calorem, calefactio: ad frigus, frigefactio. ad colorem, coloratio, ſimilitérque de cæteris. Diſtinctione præmiſſa quærit Socrates, ſi mouentur omnia, vtrum duobus illis motus generibus ſingula, aut vno quodam multa, duobus alia moueantur. Si vno quodam multa, ſequitur non magis illa moueri quàm ſtare. Nam ſi modo quodam mouentur, quodammodo & quieſcunt. Opinio verò illorum non id vult, ſed omnia omnino ſine vllo ſtatu moueri: quò fit vt omnibus motibus agitentur. Ergo dum res è loco ad locum feruntur, ex affectione interim in affectionem iugiter tranſeunt, vt ex calore in frigus, albedine in nigredinem, vel contrà. Quæritur, vtrum ſub vna quadam harum forma aliquantulum maneant, nécne. Si manent, ſequitur vt non omnis ſtatus ſit expulſus. Si non permanent, dum quid calidum aut album pronunciatur, deſinit calidum eſſe vel album. Imò prius quàm pronunciatio incepta deſinat, deſinit eſſe forma. Vnde nihil vnquam verè pronunciatur aut percipitur: nec magis calidum illud, quàm non calidum, album quàm non album eſt prædicandum, cùm in nullo conſiſtat, & ſit & non ſit pariter dum profertur. Quam ob cauſam rerum formæ nobis ignotæ ſunt. Idem de ſenſu dicendum. Nam nec viſus in viſione, nec in audiendo auditus momentum permanet. Quocirca non magis videre aut audire, quàm non videre, & non audire contingit, etiam dum videre & audire nos profitemur. Ex quo ſequitur, vt ſublatis ſenſibus ſublata ſit & ſenſuum veritas: qua ſublata, nullo modo dicendum ſenſuum ſcientiam eſſe. Addit & aliam rationem, ad cuius intelligentiam aduertendum eſt, quòd Plato nullam corpori cognitionem tribuit, quemadmodum nullam vitam. Quod viuit, id ſentit: viuit anima, & anima ſentit. In corpore autem nec vita nec ſenſus, ſed vitæ ſenſúsque opera declarantur. Ideò quos ſenſus quinque alij vocant, ipſe organa quinque ſenſus appellari vult, nihilque his inſtrumentis ſentire, ſed per hos, quaſi meatus ab vna quadam animæ vi ſentiri ſingula putat, quem ſenſum communem vocat, in quem vndique è ſingulis corporis organis, vt ad cētrum circuli è circunferentia lineæ variæ paſſiones influunt. Colores quidem per oculos, per aures ſoni, per nares odores, ſaporéſque per linguam, denique per totum corpus calor, frigus, humidum, ſiccum, graue, leue, molle, durum, lene, aſperum, rarum, denſum, acutum ſimiliter & obtuſum. Quòd anima iſta non multis, ſed vna vi ſentiat, patet: quia ſentiendo colorem, dicimus non eſſe vocem: & ſaporem ſentiendo, non eſſe odorem pronunciamus. Non poteſt aliud ab alio diſtinguere, qui non vtrūque cognoſcit. Nullum organum eadem quæ & aliud organum porrigit: & ſi eadem, non eodem modo. Idcirco eorum quæ ſentiuntur diſtinctio, non in organis eſt, ſed in vna quadam vi animæ percipiente ſingula, & ſingula ſimul à ſingulis diſtinguente. Quæ cùm ipſa hæc omnia ſola poſſit, quod nec etiam Peripatetici negant, quid multis ſenſibus opus eſt? Hic ſenſus quem communem vocant, omnibus animalib. ſtatim natis ineſt. Præter quem eſt & alia vis, quam phantaſiam, opinionem, cogitationémque nominat.

Phantaſia, opinio, cogitatio eadē vis eſt vltra ſenſum communē apud Platonem.

Cuius officium eſt, de his, quæ communis ſenſus per organa quinque ſenſit, iudicare, non quare ſolum, ſed quid ſunt, quod eorū vnumquodque idem eſt ſecum, ab alio aliud, vnum ſeorſum, iuncta verò ſimul duo vel tria, ſimilia itē & diſſimilia, bona vel mala, pulchra, turpia, vtilia, noxia, & ab vno in aliud ratiocinando percurrere, aliud applicare cum alio, & præterita & futura